

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้การประเมินที่ขับเคลื่อนด้วยทฤษฎีในการพัฒนาและประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อสร้างทฤษฎีโปรแกรมที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาและประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อพัฒนาวิธีการประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) เพื่อประเมินผลโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 การสร้างทฤษฎีโปรแกรมที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาและประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน ระยะที่ 2 การพัฒนาวิธีการประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน และระยะที่ 3 การประเมินผลโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งมีรายละเอียดการวิจัยในแต่ละระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างทฤษฎีโปรแกรมที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาและประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน โดยผู้วิจัยประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ครูประจำชั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นผู้ปกครองนักเรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดการสร้างทฤษฎีโปรแกรมตามแนวคิดทฤษฎีของ Chen โดยมี 1. โมเดลการกระทำ ซึ่งมีองค์ประกอบคือ องค์การดำเนินการคือ โรงเรียนสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ดำเนินการคือ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาฯ และผู้วิจัย องค์การที่เกี่ยวข้องและหุ้นส่วนชุมชน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และบริบททางนิเวศเป็นชุมชนชนบท ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ สาเหตุของปัญหาของผู้เรียนยังไม่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน นำมาพิจารณาเพื่อกำหนด

ตัวแทรกแซงคือ โครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนคือ กิจกรรมโครงการที่เน้นหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม เป็นองค์ประกอบของการพัฒนากิจกรรม 2. โมเดลการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย ตัวแทรกแซง ได้แก่ กิจกรรมของโมเดลการกระทำดังกล่าว ตัวกระทำ ได้แก่ ความตระหนักและจิตสำนึก และผลลัพธ์ ได้แก่ ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย และกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และผู้ดำเนินการ ได้แก่ ครูผู้สอนและผู้วิจัย หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำตัวแทรกแซงที่ได้จากโมเดลการกระทำขั้นตอนแรกมาพัฒนากิจกรรม และออกแบบการประเมิน ซึ่งได้กิจกรรม จำนวน 22 กิจกรรม หลังเรียนรู้ทุกกิจกรรมได้ทดสอบการเรียนรู้ของนักเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยคะแนน และเปรียบเทียบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ช่วงคะแนน 7-10, 4-6 และต่ำกว่า 3 โดยให้ระดับคุณภาพ ดี, พอใช้ และปรับปรุง ตามลำดับ ส่วนการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ ได้ออกแบบการประเมินผลโครงการ ได้แก่ แบบติดตามผลโครงการ ไปใช้ดำเนินการประเมินต่อไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างทฤษฎีโปรแกรม โดยประเมินสาเหตุของปัญหาของผู้เรียนยังไม่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่แล้วสรุปประเด็นที่มีความถี่มากไปหาน้อย ส่วนพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกในปัจจุบัน วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำข้อมูลบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่นักเรียนแสดงออกในปัจจุบันและความต้องการจำเป็นที่ต้องการให้นักเรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย มาวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) ซึ่งเป็นดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ใช้หลักการประเมินความแตกต่าง ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่แล้วสรุปประเด็นที่มีความถี่มากไปหาความถี่น้อย

ระยะที่ 2 การพัฒนาวิธีการประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน เมื่อได้ตัวแทรกแซง (กิจกรรมโครงการ) จากโมเดลการกระทำแล้วมาพัฒนากิจกรรมและออกแบบประเมินก่อนเริ่มโครงการ ระหว่างและหลัง โดยออกแบบประเมินให้ครอบคลุมโครงการ ดังนี้

- 1) ออกแบบประเมินระหว่างและหลังการเรียนรู้ ทั้ง 22 กิจกรรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้หลังการเรียนรู้กิจกรรม หลังการเรียนรู้กิจกรรม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าคะแนนเฉลี่ยและเปรียบเทียบเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ช่วงคะแนน 7-10, 4-6 และต่ำกว่า 3 โดยให้ระดับคุณภาพ

ดี พอใช้ และปรับปรุง ตามลำดับ ส่วนแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมหลังการเรียนรู้ มีจำนวน 10 ข้อ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ แล้วสรุปประเด็นที่มีความถี่มากไปหาน้อย 2) แบบประเมินผลโครงการ ใช้ประเมินผลโครงการหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว 1 ภาคเรียน ได้แก่ 2.1) แบบประเมินสิ่งที่ผู้เรียนได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย 2.2) แบบประเมินการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติจริง 2.3) แบบประเมินความตระหนักและจิตสำนึกที่ทำให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย 2.4) แบบประเมินบุคลิกภาพประชาธิปไตยนักเรียนของครูประจำชั้นและนักเรียน โดยครูประจำชั้นและนักเรียนเป็นผู้บันทึกวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยของแล้วหาค่าร้อยละ จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ และ 2.5) แบบประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการจัดโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย และประเมินบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนที่พึงประสงค์

ระยะที่ 3 การประเมินผลโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว 1 ภาคเรียน โดยนำแบบที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 2 ไปประเมิน โดยให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ตอบแบบสอบถามในการประเมิน

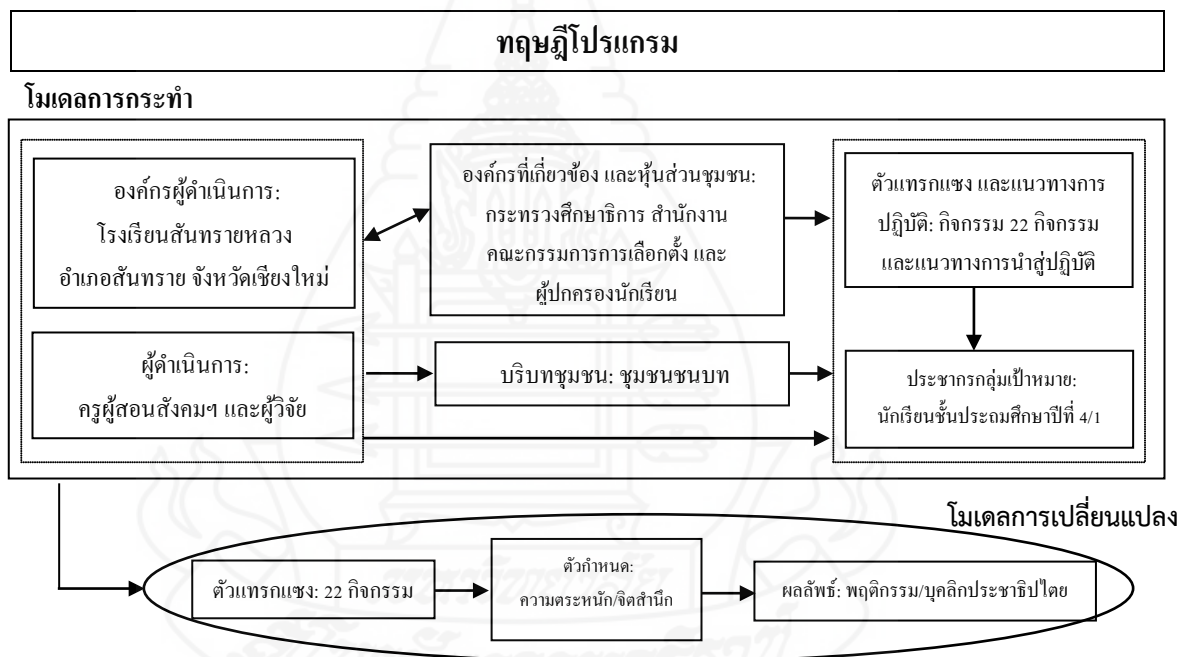
สรุปผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการสร้างทฤษฎีโปรแกรมที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาและประเมินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีโมเดลการกระทำ ซึ่งมีองค์ประกอบคือ องค์การดำเนินการคือ โรงเรียนสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ดำเนินการคือ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา และผู้วิจัย องค์การที่เกี่ยวข้องและหุ้นส่วนชุมชน ได้แก่กระทรวง ศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และบริบทชุมชนเป็นชุมชนชนบทสำหรับข้อมูลสาเหตุของปัญหาของผู้เรียนยังไม่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่พึงประสงค์คือ ครู พ่อแม่ขาดการปลูกฝังความตระหนักและจิตสำนึกที่ดี และการติดตามผล ตลอดจนกำหนดความต้องการจำเป็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการให้จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในเรื่อง มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ มีความเคารพต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้อาวุโส และมีความอดทนต่อการรอคอย อดกลั้นในความขัดแย้ง รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ (ไม่โกหก) มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีวินัยความรับผิดชอบตนเอง ครอบครัวยุโรป และชุมชน และมีจิตสาธารณะเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว รวมทั้งมีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น มีความสามัคคีในหมู่คณะ-เพื่อนฝูง การอดออมและความประหยัด และความขยัน และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นแบบผสมผสานกัน

หลายอย่าง เช่น การลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีม การเรียนโดยใช้สื่อและอุปกรณ์ที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ คลิปการ์ตูน คลิปนิทาน คลิปละครสั้น คลิปเรื่องสั้น VDO สั้นๆ Power Point, รูปภาพ ของจริง ฯลฯ เพื่อช่วยให้เด็กมีความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นดีกว่าการบอกเล่า หรือบรรยายด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียว การฝึกฝนสิ่งที่เรียนรู้แล้วอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดทักษะในสิ่งนั้น เช่น การแยกขยะ การทิ้งขยะ การแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์และผู้ใหญ่ เป็นต้น นอกจากนี้ การให้รางวัลหรือผลที่ผู้เรียนพึงพอใจ เพื่อใช้เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้หรือแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก ซึ่งรางวัล ได้แก่ บันทึกความดี ใบประกาศเกียรติคุณ การยกย่องชมเชย ฯลฯ ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่ได้นำไปใช้ในการพิจารณาเพื่อพัฒนากิจกรรมของโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน ในส่วนของกิจกรรมและเทคนิคการจัดกิจกรรมต่อไป ซึ่งวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ สารสนเทศจากครูผู้สอน และครูประจำชั้น ข้อมูลดังกล่าวได้กำหนดลงในโครงการ ซึ่งตัวแทรกแซงคือ โครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน มีกิจกรรมที่เน้นหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การวชิรธรรม สามัคคีธรรม และปัญญารธรรม เป็นองค์ประกอบของการพัฒนา กิจกรรม ส่วนตัวกระทำ ได้แก่ ความตระหนักและจิตสำนึก และผลลัพธ์ที่ต้องการคือ ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วย 1) มีคุณธรรมจริยธรรม 2) มีวินัยความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสังคม 3) เคารพกฎ ระเบียบ กฎหมาย และกฎ กติกาของสังคม 4) มีความอดทน และ 5) มีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ ได้แผนการนำตัวแทรกแซงไปสู่ปฏิบัติ และกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตัวแทรกแซงที่ได้นำมาพัฒนาโมเดลการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) ตัวแทรกแซง ได้กิจกรรมของโครงการของโมเดลการกระทำดังกล่าว จำนวน 22 กิจกรรม จำนวน 4 หน่วย ประกอบด้วย หน่วยที่ 1 วิถีประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน (ตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน) เป็นเรื่อง การยอมรับความแตกต่างของบุคคล การยอมรับในอาวุโส การปฏิบัติตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในสังคม ได้แก่ วินัยในตนเอง ครอบครัว จำนวน 6 กิจกรรม หน่วยที่ 2 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เป็นเรื่อง การพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย คุณลักษณะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จำนวน 7 กิจกรรม หน่วยที่ 3 วิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน จำนวน 4 กิจกรรม หน่วยที่ 4 วิถีประชาธิปไตยในชุมชน จำนวน 6 กิจกรรม

ส่วนกระบวนการจัดกิจกรรมใช้เทคนิคหลากหลาย เช่น การรับฟังครูผู้สอนพูดคุยกับนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ทั้ง 22 กิจกรรม การใช้สื่อ Media ได้แก่ คลิปเรื่องจริง คลิปนิทาน คลิปคุณธรรม เรื่องสั้น Power Point ฯลฯ นอกจากนี้ยังให้ผู้เรียนอภิปรายกันในแต่ละประเด็นที่ครูผู้สอนได้กำหนดให้ การศึกษาเอกสารประกอบการเรียนรู้ และการสร้างความตระหนัก

รู้ชั่วดี ผลดีผลเสียของการประพฤติปฏิบัติแต่ละเรื่อง ที่ได้จากการพูดคุยอภิปรายกัน และจากการดูคลิป เรื่องสั้น รวมทั้งการลงมือปฏิบัติตามใบงานในแต่ละเรื่อง การนำเสนอสรุปผลดีผลเสียของการกระทำในแต่ละกิจกรรม สรุปความคาดหวังของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์และสังคม ตลอดจนผู้เรียนนำเสนอผลงานที่ได้รับตามใบงาน และมีทดสอบความรู้ และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมอีกด้วย 2) ตัวกระทำ คือความตระหนักและจิตสำนึก เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ และ 3) ผลลัพธ์ คือผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ได้แก่ 1) มีคุณธรรมจริยธรรม 2) มีวินัยความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสังคม 3) เคารพกฎ ระเบียบ กฎหมาย และกฎ กติกาของสังคม 4) มีความอดทน และ 5) มีจิตสาธารณะ เมื่อได้โมเดลเปลี่ยนแปลงแล้ว นำไปสู่ปฏิบัติและประเมินผลตามแผนที่วางไว้ โมเดลการกระทำและโมเดลเปลี่ยนแปลงที่ได้ มีรายละเอียดดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 ผลการสร้างทฤษฎีโปรแกรมของผู้วิจัยตามแนวคิดทฤษฎีของ Chen
(1983, 1990, 2005)

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาวิธีการประเมินโครงการพัฒนามุขลักษณะประชาธิปไตยของนักเรียน หลังจากได้กิจกรรมโครงการแล้ว ได้แบบการประเมินโครงการ จำนวน 6 แบบ คือ 1) แบบทดสอบความรู้การเรียนรู้กิจกรรมพัฒนามุขลักษณะประชาธิปไตยหลังเรียนรู้แต่ละกิจกรรมทั้ง 22 กิจกรรม และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมพัฒนามุขลักษณะประชาธิปไตย

- 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย
 - 4) แบบประเมินความตระหนักและจิตสำนึกของผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย
 - 5) แบบประเมินบุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนทั้งก่อน ระหว่างและหลังการเรียนรู้ และ
 - 6) แบบประเมินปฏิกิริยาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย
- ซึ่งแบบประเมินทั้ง 6 แบบได้นำไปประเมินโครงการในระยะที่ 3 ต่อไป

ระยะที่ 3 ผลการประเมินโครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน นำเสนอผลการประเมินออกเป็น 5 ส่วน ปรากฏผลดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการประเมินโครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน ผลประเมิน ระหว่างและหลังการเรียนรู้ ทั้ง 22 กิจกรรม พบว่า ผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี เมื่อพิจารณารายกิจกรรม/บุคลิกภาพประชาธิปไตยที่มีคุณภาพดีสามลำดับแรกคือ มีวินัยในตัวเอง รองลงมาคือ การยอมรับความแตกต่างของบุคคล และมีวินัยในครอบครัว มีความอดทนอดออม มีความซื่อสัตย์ – ไม่โกหก มีความขยันอดทน และการตรงต่อเวลา/มีวินัยในตัวเอง ตามลำดับ ส่วนกิจกรรม/บุคลิกภาพประชาธิปไตยที่มีคุณภาพดีสามลำดับสุดท้ายคือ มีวิถีประชาธิปไตยในวัฒนธรรม ประเพณีไทย มีความสามัคคี มีวินัยในชุมชน และมีจิตสาธารณะ

สำหรับความพึงพอใจในภาพรวมของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของครูผู้สอนทั้ง 22 กิจกรรม พบว่า ผู้เรียนพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายกิจกรรมผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมในระดับมากที่สุดสามลำดับแรกคือ กิจกรรมเรื่อง อาสาสมัครจิตอาสา/จิตสาธารณะ รองลงมาคือ กิจกรรมเรื่อง น้อมแมกซ์/ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และกิจกรรมเรื่อง น้ำนันทน์/ความอดทนอดออม และกิจกรรมเรื่อง มีชีวิตที่ดีในชุมชน/วินัยในชุมชน กิจกรรมเรื่อง ครัวรับครัว/วินัยในโรงเรียน-การเข้าคิว กิจกรรมเรื่อง ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่/ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ตามลำดับ ส่วนผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดคือ กิจกรรมเรื่อง น้ำใจเพื่อน/ความมีน้ำใจ กิจกรรมเรื่อง คนดีศรีสังคม /พลเมืองดีในชุมชน – ความดี และกิจกรรมเรื่อง เด็กน้อยคนซื่อ/ความซื่อสัตย์ – ไม่โกหก ตามลำดับ

ส่วนสิ่งที่ผู้เรียนได้รับจากโครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงหลักการประชาธิปไตย การมีคุณธรรมการทำความดี ความรับผิดชอบ การยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น ได้คิดเตือนใจให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว การมีวินัย ความสามัคคี การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ได้ความรู้ความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติได้ โดยเฉพาะการมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชนมากขึ้น รวมทั้งความสามัคคีในหมู่คณะและการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ส่วนที่ 2 การนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติจริงของผู้เรียนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า ผู้เรียนมีการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติจริงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับรายด้านที่ผู้เรียนมีการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับแรกคือ มีความสามัคคี – ร่วมมือร่วมใจกันทำงานกับเพื่อนๆ รองลงมาคือ มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ – ได้ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน มีความขยันอดทนต่อความลำบาก ช่วยเก็บขยะในชุมชน ไม่ทิ้งสิ่งของลงในที่สาธารณะเช่น ถนน ลำคลอง ได้ทำบุญตักบาตรตามประเพณีไทย และเป็นคนตรงต่อเวลา – มีวินัยในตัวเอง ตามลำดับ ส่วนผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้จริงในระดับมากสองลำดับสุดท้ายคือ ไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตน – เคารพสิทธิผู้อื่น และมีจิตสาธารณะ – ได้ช่วยเหลือคน สัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยาก ไม่ทำร้ายคนและสัตว์

ส่วนที่ 3 ความตระหนักและจิตสำนึกของผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า ผู้เรียนมีความตระหนักและจิตสำนึกที่ทำให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านความตระหนักและจิตสำนึกของผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ มีความสามัคคี – ร่วมมือร่วมใจกันทำงานกับเพื่อนๆ รองลงมาคือ มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ได้ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านมีความกตัญญูต่อครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ได้ช่วยเหลือครูอาจารย์ทำงานที่โรงเรียนมีความขยันอดทนต่อความลำบาก ช่วยเก็บขยะในชุมชน ไม่ทิ้งสิ่งของลงในที่สาธารณะเช่น ถนน ลำคลอง และเป็นคนตรงต่อเวลา – มีวินัยในตัวเอง ตามลำดับ ส่วนผู้เรียนมีความตระหนักและจิตสำนึกในระดับมากสองลำดับแรกคือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ได้ทิ้งขยะลงถังขยะ และได้แยกขยะ ได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี และเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์และผู้ใหญ่ และผู้เรียนมีความตระหนักและจิตสำนึกในระดับมากสองลำดับสุดท้ายคือ ไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตน- เคารพสิทธิผู้อื่น และมีจิตสาธารณะ – ได้ช่วยเหลือคนและสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยาก และไม่ทำร้ายคน และสัตว์

ส่วนที่ 4 บุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนทั้งก่อน ระหว่างและหลังการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนทั้งก่อน ระหว่างและหลังการเรียนรู้ วิเคราะห์จากบันทึกบุคลิกภาพประชาธิปไตย (บันทึกความดี) ของครูประจำชั้นและผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบบุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนทั้งก่อนและหลังการเรียนรู้ โดยครูประจำชั้นเป็นผู้บันทึก และตอนที่ 2 บุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนระหว่างการเรียนรู้ โดยนักเรียนเป็นผู้บันทึกในแบบบันทึกความดีประจำวัน (แบบบันทึกบุคลิกภาพประชาธิปไตย)

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบบุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนทั้งก่อนและหลังการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยครูประจำชั้นเป็นผู้บันทึก สรุปได้ว่า ก่อนการเรียนรู้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหลังผู้เรียนได้เรียนรู้

กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยแล้ว ผู้เรียนส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในภาพรวม หลังการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายด้านของ บุคลิกภาพประชาธิปไตย ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณในระดับดีมาก รองลงมาสามลำดับแรกคือ มีวินัยความรับผิดชอบต่อโรงเรียน มีวินัยความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีความซื่อสัตย์ (ไม่โกหก) และมีวินัยความรับผิดชอบต่อชุมชน/สังคม ตามลำดับ ส่วนผู้เรียนที่มี บุคลิกภาพประชาธิปไตยระดับดีลำดับสุดท้ายคือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น

สำหรับการทดสอบค่าที่ตามสมมติฐานในการเปรียบเทียบบุคลิกภาพประชาธิปไตย ของผู้เรียนทั้งก่อนและหลังการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า การเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยทำให้นักเรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยมากขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 นำเสนอบุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนระหว่างการเรียนรู้จนเสร็จสิ้น โครงการ โดยนักเรียนเป็นผู้บันทึกในแบบบันทึกความดีประจำวัน (แบบบันทึกบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย) สรุปได้ว่า บุคลิกภาพประชาธิปไตยของผู้เรียนระหว่างการเรียนรู้จนเสร็จสิ้น โครงการในด้านการมีวินัยความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนอยู่ในระดับดี

ส่วนที่ 5 ผลปฏิบัติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย และข้อเสนอแนะต่อโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย แบ่งเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยของนักเรียนที่แสดงออกให้เห็นในปัจจุบัน สรุปได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของผู้มีส่วนได้ส่วน เสีย สรุปได้ว่า

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียน โดยส่วนใหญ่ ทราบจากผู้บริหารโรงเรียนแจ้งให้ทราบ และบุตรหลานที่เข้าเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยอีกทางหนึ่งด้วย

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดโครงการพัฒนาบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจาก โครงการนี้ช่วยทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีจิตสำนึกที่ดีเรื่องบุคลิกภาพประชาธิปไตย มากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ลูกมีจิตสำนึกที่ดี มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน มีวินัย รู้จัก

เสียสละและทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่อส่วนรวม อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เห็นว่า โครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประโยชน์ต่อผู้เรียน และต่อโรงเรียน เนื่องจากผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักที่ดี มีความมั่นใจ มีวินัย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เห็นว่า โครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษามีประโยชน์ต่อครอบครัวของนักเรียน เนื่องจาก นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักถึงบุญคุณพ่อแม่ จะทำให้ผู้เรียนมีวินัยมีความรับผิดชอบช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านมากขึ้น รวมทั้งนักเรียนจะมีความกล้าตัดสินใจในการทำงานมากขึ้น

5. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เห็นว่า โครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือโรงเรียนของนักเรียน เนื่องจาก นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักและจิตสำนึกต่อบุญคุณของครูอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี จะทำให้ผู้เรียนมีวินัยมีความรับผิดชอบช่วยเหลือครูอาจารย์มากขึ้น ส่วนชุมชนนักเรียนจะเป็นคนดีมีความรับผิดชอบ และการวางตัวกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น

6. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย เพราะเห็นว่าโครงการนี้ มีประโยชน์ต่อนักเรียน โดยการช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษา และสร้างความตระหนักในปฏิบัติตนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น

7. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในการอบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาที่บ้าน รวมทั้งติดตามพฤติกรรมของบุตรหลานอีกด้วย

8. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่พอใจมากในการจัดโครงการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากทำให้บุตรหลานมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะกิจกรรมพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยเป็นกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่ นักเรียน เป็นการสร้างนิสัยให้นักเรียนมีวินัยรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น

9. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่พอใจมากกับการจัดกิจกรรมพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย เนื่องจากทำให้นักเรียนมีวินัยรับผิดชอบ รวมทั้งทำให้นักเรียนพฤติกรรมดีขึ้น

10. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่พอใจมากกับการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนไปในทางที่ดี มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล มีจิตสำนึกที่ดีมีความเมตตากรุณาช่วยเหลือต่อผู้อื่น รวมทั้งมีความสามัคคีในหมู่คณะ และให้ความร่วมมือ มีมนุษยสัมพันธ์ดีขึ้น ตลอดจนมีสัมมาคารวะต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์และผู้อาวุโส และเคารพกฎระเบียบของโรงเรียนมากขึ้นอีกด้วย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนที่แสดงออกให้เห็นในปัจจุบัน สรุปได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เห็นว่า นักเรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยมากที่สุดคือ มีความเคารพต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้อาวุโส รองลงมาคือ มีความกตัญญู ตอบแทนบุญคุณ ช่วยเหลือต่อบิดามารดาครูอาจารย์และผู้มีพระคุณ และมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น ตามลำดับ ส่วนนักเรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในระดับมากสองลำดับแรกคือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น และความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น และนักเรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในระดับมากเป็นลำดับสุดท้ายคือ มีวินัยรับผิดชอบต่อชุมชน/สังคม

2. อภิปรายผล

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

2.1 ความสำเร็จของโครงการนี้ เป็นเพราะได้ออกแบบทฤษฎีโปรแกรม โดยมีโมเดลการกระทำ และโมเดลการเปลี่ยนแปลง ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งการออกแบบการประเมินผลโครงการให้ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญในการประเมินด้วย ซึ่งเป็นไปตามการประเมินด้วยทฤษฎีขับเคลื่อนของ Chen (1983, 1990, 2005) ที่เสนอไว้ว่า ทฤษฎีโปรแกรมช่วยให้แนวทางในการระบุประเด็นสำคัญในการประเมิน และช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเด็นปัญหาที่สำคัญ รวมทั้งแสดงการเชื่อมต่อระหว่างกระบวนการทำงานของโครงการและผลที่เกิดขึ้น จึงช่วยให้การประเมินค้นพบผลลัพธ์ทั้งทางบวกและทางลบที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินโครงการ ซึ่งจะทำให้ผู้ดำเนินโครงการสามารถแก้ไขปัญหาค้นพบได้ทันเวลา และยังช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อจำกัดของโครงการแก่ผู้มีส่วนได้เสียด้วย (Bickman, 1987; Chen, 1990, 2005)

2.2 ผลการนำตัวแทรกแซงไปสู่ปฏิบัติ ที่มีเนื้อหากิจกรรม ประกอบด้วยหลักธรรม ได้แก่ การวชิรธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ซึ่งผลการเรียนรู้ในภาพรวมผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี โดยเฉพาะเรื่องการมีวินัยในตัวเอง การยอมรับความแตกต่างของบุคคล และมีวินัยในครอบครัว มีความอดทนอดออม มีความซื่อสัตย์-ไม่โกหก มีความขยันอดทน และการตรงต่อเวลา

และมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะกิจกรรมเรื่อง อาสาสมัครจิตอาสา/จิตสาธารณะ กิจกรรมเรื่อง น้องแมกซ์/ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กิจกรรมเรื่อง น้ำมนต์/ความอดทนอดออม กิจกรรมเรื่อง มีชีวิตที่ดีในชุมชน/วินัยในชุมชน กิจกรรมเรื่อง ครัวรับคิว/วินัยในโรงเรียน-การเข้าคิว และกิจกรรมเรื่อง ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่/ความกตัญญูต่อพ่อแม่ รวมทั้ง ผู้เรียนมีความตระหนักและจิตสำนึกและมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีความสามัคคี – ร่วมมือร่วมใจกันทำงานกับเพื่อนๆ มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ได้ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน มีความกตัญญูต่อครูอาจารย์และผู้มีพระคุณ ได้ช่วยเหลือครูอาจารย์ทำงานที่โรงเรียน มีความขยันอดทน ต่อความลำบาก ช่วยเก็บขยะในชุมชน ไม่ทิ้งสิ่งของลงในที่สาธารณะเช่น ถนน ลำคลอง และเป็น คนตรงต่อเวลา ทั้งนี้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยดังกล่าวหลังการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนา บุคลิกภาพประชาธิปไตยซึ่งสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและงานวิจัย

การที่ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยมากหลังการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย ทั้งนี้เป็นเพราะการออกแบบทฤษฎีโปรแกรมที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วม ดำเนินการตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยเริ่มจากนำข้อมูลสาเหตุของปัญหาของผู้เรียน ยังไม่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่พึงประสงค์คือ ครู พ่อแม่ขาดการปลูกฝังความตระหนักและ จิตสำนึกที่ดี และการติดตามผล ตลอดจนกำหนดความต้องการจำเป็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการให้จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในเรื่อง มีความ กตัญญูต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ มีความเคารพต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้อาวุโส และมีความอดทนต่อการรอคอย ออกกำลังกายในความขัดแย้ง ความซื่อสัตย์ (ไม่โกหก) มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีวินัยความรับผิดชอบตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน และมีจิตสาธารณะเห็นประโยชน์ ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว รวมทั้งมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของ ให้ผู้อื่น มีความสามัคคีในหมู่คณะ-เพื่อนฝูง การอดออมและความประหยัด และความขยัน รวมทั้ง การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม ได้แก่ การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการโยงประสบการณ์เดิมจากชีวิตจริงมาสู่ประสบการณ์ที่จัดขึ้น ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเข้าใจในกิจกรรมแต่ละเรื่อง และมีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมนั้นๆ รวมทั้ง การเรียนโดยใช้สื่อและอุปกรณ์ที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ คลิปการ์ตูน คลิปนิทาน คลิปละครสั้น คลิป เรื่องสั้น VDO สั้นๆ Power Point, รูปภาพ ของจริง ฯลฯ เพื่อช่วยให้เด็กมีความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ดีกว่าการบอกเล่า หรือบรรยายด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะคลิปเรื่องสั้น เรื่องคุณธรรมที่ เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันในสังคม ทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกคล้อยตามกับเรื่องที่ได้ดูที่เป็นจริง ผู้เรียนจึงเกิดความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีมากขึ้น ตลอดจนให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีมร่วมมือกันลง มือปฏิบัติ ร่วมมือกันสรุปผลดีผลเสียของการกระทำในแต่ละกิจกรรมและความคาดหวังของพ่อแม่

ผู้ปกครอง ครูอาจารย์และสังคม เพื่อสร้างความตระหนักในแต่ละเรื่อง ซึ่งทำให้นักเรียนมีความตั้งใจเรียนมากขึ้น ตลอดจนการฝึกฝนสิ่งที่เรียนรู้แล้วอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดทักษะในสิ่งนั้น เช่น การแยกขยะ การทิ้งขยะ การแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์และผู้ใหญ่ เป็นต้น นอกจากนี้ การให้รางวัลหรือผลที่ผู้เรียนพึงพอใจ เพื่อใช้เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้หรือแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก ซึ่งรางวัล ได้แก่ บันทึความดี ใบประกาศเกียรติคุณ การยกย่องชมเชย ฯลฯ ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่ได้นำไปใช้ในการพิจารณาเพื่อพัฒนากิจกรรมของโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน ในส่วนของกิจกรรมและเทคนิคการจัดกิจกรรมต่อไป ซึ่งวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ สารสนเทศจากครูผู้สอน และครูประจำชั้น ข้อมูลดังกล่าวได้กำหนดลงในโครงการ ดังนั้นผลการดำเนินโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนทำให้ผลลัพธ์เกิดแก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ การเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยทำให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike (1975) และ Piaget (1965) ที่ได้เสนอไว้ว่า การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีจิตสำนึกที่ดี และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องจัดกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติในกิจกรรม ตลอดจนควรใช้สื่อและอุปกรณ์ที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กมีความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นดีกว่าการบอกเล่า หรือบรรยายด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียว จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และมีพฤติกรรมประชาธิปไตยตามที่คาดหวังและยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประชาธิปไตยว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย ผู้สอนควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตย นอกจากนี้การจัดกิจกรรมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการอบรมสั่งสอน ฝึกปฏิบัติและกำกับติดตาม ทำให้ผู้เรียนมีวินัยต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนมากขึ้น สอดคล้องกับปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2552) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ควรสอนให้เด็กเรียนรู้เรื่องของความรับผิดชอบ โดยฝึกฝนให้รับผิดชอบตนเอง รับผิดชอบต่อผู้อื่น และรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากเรื่องความรับผิดชอบแล้ว นักเรียนชั้นประถมศึกษาจะต้องเรียนรู้เรื่อง การประนีประนอม และการทำงานร่วมกับคนอื่น ไม่ใช่เรียนรู้แต่การแข่งขันเท่านั้น เพราะประชาธิปไตยคือการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงต้องสอนให้เด็กเรียนรู้ที่จะแก้ไขความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะตกลงกัน และเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำวิธีการประเมินที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการประเมินที่ใช้ทฤษฎีเป็นฐานไปใช้ในการประเมิน นักประเมินต้องชี้แจงและทำความเข้าใจแก่นุเคราะห์ที่เกี่ยวข้อง ได้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ รายละเอียด และขั้นตอนในการประเมิน กระบวนการจัดกิจกรรมและวิธีการในการประเมินอย่างชัดเจน เนื่องจากการประเมินตามแนวคิดนี้ต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้บริหารองค์กร บุคลากรในองค์กรและผู้ประเมิน เป็นอย่างมากในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสร้างทฤษฎีโปรแกรม การวางแผนพัฒนากิจกรรมโครงการ การนำโครงการไปสู่ปฏิบัติ และการออกแบบประเมินจากทฤษฎีโปรแกรมที่สร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการประเมินถูกต้อง ครบคลุมและเชื่อถือได้อย่างแท้จริง ซึ่งนับว่าเป็นต้นแบบให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้นำไปใช้พัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนในทุกกระดับ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดการประเมินที่ใช้ทฤษฎีเป็นฐานเป็นแนวในการพัฒนาวิธีการประเมินความสำเร็จของโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ที่อาศัยการสร้างทฤษฎีโปรแกรมเป็นหลักในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมของโครงการให้ได้ผลตามที่คาดหวัง และช่วยในการออกแบบการประเมินอย่างหลากหลาย ทำให้ผลการประเมินถูกต้องและเชื่อถือได้ ดังนั้นควรมีการวิจัยการพัฒนาวิธีการประเมินความสำเร็จของโครงการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นสูงกว่าชั้นประถมศึกษา โดยมีตัวแทรกแซง ตัวกำหนด และผลลัพธ์อื่นๆ เช่น โครงการ (ตัวแทรกแซง) สื่อ Media ต่างๆ (ตัวกำหนด) และผลลัพธ์ (บุคลิกภาพ) ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาประเทศให้ไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงและสมบูรณ์